

To fluer i en smekk: Administrativ håndtering og effektiv spredning av vitenskapelige dokumenter

Foredrag på nasjonalt seminar om administrasjon av forskerutdanning,
Tromsø 26. mai 2010

Jan Erik Frantsvåg, NORA-leder/rådgiver Universitetsbiblioteket

Biblioteket

Oppgave: Skaffe studenter og forskere adgang til vitenskapelige/faglige dokumenter

- Tradisjonell modell:
Vi skaffer til veie, via innkjøp og abonnement av publiserte bøker og tidsskrifter, samt innlån fra andre bibliotek.
- Ny modell:
Vitenskapelige dokumenter kan spres effektivt via internett. Biblioteket har fått ny rolle: På en systematisk måte gjøre tilgjengelig for verden vitenskapelige dokumenter forfattet av institusjonens egne studenter og forskere

Open Access-publisering:

- Internett gjør det mulig å gi alle fri adgang til de vitenskapelige dokumentene.
- Finansiering av publiseringstjenesten kan gjøres på andre måter enn betaling for adgang. Dermed kan adgangen være fri.

Open Access

- Fri tilgang til vitenskapens tekster
  - uhindret av økonomi
  - adgang til videre bruk og distribusjon
- Et politisk standpunkt
  - Allmennheten som finansierer forskning skal også ha tilgang til resultatene
  - Demokratisering av debatten
  - Solidaritet med fattige forskere
- Når flere lesere
  - Allmennheten
  - Forskere i fattige institusjoner/regioner
  - Lærere og elever
  - Profesjonsutøvere
  - Næringsliv
  - Forvaltning
- Resultatene blir bedre utnyttet
  - Økt avkastning av forskningen

De ulike varianter av Open Access

- Publisering i Open Access-tidsskrifter
- Egenarkivering i vitenarkiver (institusjonelle eller emnebaserte arkiver)
- Tjenester som bidrar til spredning (som NORA)
- Ulike «grader» av OA
  - CC-BY: forfatteren forbeholder seg kun retten til å bli angitt som opphavsperson, alle kan ellers gjøre det de vil med verket
  - «Tidsskriftets» versjon: Man kan lese gratis, så lenge Lægeforeningen vil det – men ikke noe annet.
  - De fleste et sted i mellom disse variantene
- Et meningsfylt OA-begrep
  - Videre distribusjon tillatt
  - Ikke-kommersiell bruk tillatt

Open Access-tidsskrifter

- Redaksjonelt lik tradisjonelle tidsskrifter
  - Ingen kvalitetsforskjell
  - Både gode og dårlige tidsskrifter, både OA og TA
- Finansieres ikke gjennom leserbetaling for tilgang til innholdet, men må benytte andre metoder:
  - Institusjonell sponning (hosting, mesen, vert)
  - Dugnad fra forskerne (kjent modell)
  - Forfatterbetaling
    - Forfattere betaler per akseptert artikkel
    - Finansieres av forskerens prosjektmidler, annuum eller institusjonelle fond
    - Bortfaller for forskere fra fattige land
  - Kommersielle inntekter
    - Reklame

Egenarkivering i vitenarkiver

- Forfatteren legger en kopi av en formelt publisert artikkel i et vitenarkiv
  - institusjonelt: Munin, DUO, Diva, BORA osv.
  - fagspesifikt: arXive, RePec
- Kreves av en del finansierer
  - NIH, EU FP7, Wellcome Trust, Norges forskningsråd
  - Stadig flere kommer med slike krav
- Tillates av flertallet av forleggere/tidsskrifter dog med en del forbehold, karensmåneder eller formkrav
- Gjelder også «gråmateriale» som masteroppgaver, rapportserier, doktoravhandlinger hvor forfatter og institusjon sitter på rettighetene

Hva har dette med forskningsadministrasjon å gjøre?

- Til tross for alle gode argumenter for OA: Vi (alle som arbeider med dette i Norge og verden) har slitt med å få tilflyt av aktuelle dokumenter til vitenarkivene
- Et problem i forhold til OA-policyer
  - internt
  - fra KD
  - Forskningsrådet
- og krav fra finansiørene
- og institusjonens synlighet
- og forskningens gjennomslag i samfunnet

Hvorfor er det vanskelig?

- Avhengig av forfatterens kunnskap, ønske og vilje og overskudd av tid
  - slikt fungerer dårlig
- Man må sette det i system slik at forfatteren MÅ
  - fungerer bra
  - men må være enkelt!
- Løsning: Integrere innleveringsordning med administrative løsninger og behov
  - UiT: iPortal for masteroppgaver og doktoravhandlinger
  - Frida for opplasting av artikler m.v.

Masteroppgaver

- UiTs tidlige erfaring med masteroppgaver
  - frivillig ca 20 % publisering med masse arbeid fra UB
- Behov for ny løsning
  - Etablering av innleveringsportal i vitenarkivet Munin som eneste måte å levere oppgave på
    - Pisk: Ingen innlevering i Munin, ingen mastergrad
    - Gulrot: Enkelt, høyt servicenivå
      - oppgaveinnlevering 24/7, ikke i kjernetiden
        - » mye innlevering mellom midnatt og 0400 ...
      - stedsuavhengig innlevering
      - ikke stress med kopiering før innlevering
    - Valg: Tilgjengeliggjøring ikke obligatorisk
      - Men ikke lenger ekstra arbeid, kun et valg i en meny

Arbeidsgang

- Studenten logger på Munin
  - Legger inn en del data om oppgaven
    - Beslutter om oppgaven skal gjøres tilgjengelig eller ikke
  - Laster opp oppgaven
  - Får kvittering ved innlevering
- Munin
  - Sender e-post til studiekonsulenter
    - For å besørge oversending til trykking, og til komité
  - Sender e-post til veileder
    - For å avdekke ev. motforestillinger mot tilgjengeliggjøring
- Studiekonsulent
  - Besørger trykking og sensurarbeid
  - Kvitterer ut oppgaven når alt er OK
- Biblioteket (når studiekonsulent er ferdig, og om oppgaven skal på nett)
  - Leser korrektur
  - Legger i BIBSYS
  - Publiserer

Erfaring

- Obligatorisk innlevering med frivillig publisering på internett ga ca 70–75 % umiddelbar publisering uten særlig anstrengelse
  - i tidlig fase mye skepsis fra veiledere mht. å legge oppgaver på nett
  - nå fokus fra veiledere på å få studentene til å tilgjengeliggjøre
- Enhetene kan nå enkelt vise frem oversikter over de produserte masteroppgavene
- Administrativt: Enhetlig og enkelt
  - Mange positive tilbakemeldinger om at dette ble enklere for institutter/fakulteter
  - Mindre personavhengig
    - Plutselig gjør man tingene likt fra kontor til kontor ...
- På sikt løser vi også et arkivbehov, og kan glemme papirarkivene
  - Krav fra Riksarkivaren
  - Også bibliotekenes papireksemplarer er i ferd med å fases ut
    - Administrasjon og fjernlån redusert i omfang

Doktoravhandlinger

- Komplex materie
- To hovedtyper:
  - Monografien
    - Administrativt enkel
    - Kan tenkes utgitt som bok
  - Artikkelbasert
    - Administrativt herk!
    - Mange rettighetshavere
      - Medforfattere
      - Forlag/tidsskrifter
- Doktoranden lite kontaktbar i den «akutt predisputale fase»
- Bortsett fra artiklene liten eller ingen distribusjon av avhandlingen
  - som representerer 2,5-3 års forskningsinnsats!

Doktoravhandlinger i Tromsø

- Mye arbeid for å få tak i avhandlinger
  - Vanskelig å få oversikt før i ettertid
    - og da er det vanskelig å få tak i doktoranden
    - doktoranden har nå fokus på helt andre ting
  - Tilgjengeliggjøring lenge etter disputas
    - Vi ønsker tilgjengeliggjøring før disputas
- Mye ressurser til rent detektivarbeid
  - Med begrenset suksess
  - 10-20 % publisering av de senere års avhandlinger
    - Dog 37 % av 2009-avhandlingene
    - resultat av målrettet og mye hardt arbeid

Løsning

- Innleveringsportal også for doktoravhandlinger
  - Under utprøving ved to fakulteter
  - Tenkt innført over hele UiT før/ved årsskiftet
- Innlevering ved/som søknad om å få disputere
  - Innleveringen også grunnlag for trykking til komité og senere til disputas
  - Bearbeidet utgave og errata-dokumenter leveres senere samme sted
- Fakultetet godkjenner når (om) komitéen godkjenner for disputas

Løsning forts.

- Biblioteket leser korrektur
- Biblioteket klarer tilgjengeliggjøring av ev. artikler
  - skal ikke være doktorandens bekymring!
    - doktoranden uttrykker et ønske om tilgjengeliggjøring
    - og klarer med ev. medforfattere
- Målet er å gjøre avhandlingen tilgjengelig ved offentliggjøring av disputasen
  - slik at annonseringen kan lenke til avhandlingen
    - et ledd i den allmenne tilgjengeliggjøringen av avhandlingen i forbindelse med disputasen
  - de deler som kan, gjøres tilgjengelig (om ikke alt kan)
    - den nyskrevne delen («kappa», sammendraget)
    - de artiklene hvor forlegger tillater det
      - med de takksigelser forlegger foreskriver

Målet

- Øke tilgjengeliggjøringen umiddelbart ved disputas til 50-75 % av doktorgradene
  - Reelle hensyn som bokpublisering gjør at alt ikke kan publiseres med en gang
  - Noe kan tilgjengeliggjøres etter en tid
- Øke oppmerksomheten rundt konsekvenser mht. tilgjengeliggjøring ved valg av publiseringskanal
- Skape kultur for tilgjengeliggjøring
- Øke utbyttet av doktorandens forskning gjennom permanent tilgjengelighet
  - og fri, digital tilgjengelighet

Vitenskapelige artikler, rapporter m.v.

- Den vanligste publikasjonstypen i antall
- Mange rettighetshavere
  - medforfattere
  - forlag/tidsskrifter
- Arbeidsomt å få på nett
  - klarering av rettigheter med forlagene
  - mye frykt og vankunne blant forskerne
- Absolutt ikke noe «rush» av forskere med artikler da vi etablerte Munin
  - vi var nok noe optimistiske ...
  - vi bad forskerne legge inn i Munin
  - og vi bad forskerne klarere rettighetene

Løsningen

- Unngå ekstraarbeid og arbeid som ligger utenfor kompetanseområdet
- FRIDA-løsningen
  - Forskeren laster opp fulltekst ved registrering av artikkel i Frida
    - Ekstraarbeidet består i opplastingen, avkryssing av at man vil ha artikkelen i vitenarkivet og klarering med medforfattere
  - Vi importerer fra Frida til vitenarkivet
    - metadata får vi «gratis» fra Frida
  - Vi sjekker med forlag/tidsskrift
    - vi har erfaring og hjelpemiddel (SHERPA/RoMEO)

Mye gjenstår

- Frida-løsningen har vært i drift i 3 år
  - nesten ikke brukt
  - tall viser at vi kunne egenarkivert ca 50 % av norske artikler
    - ca 2 % blir arkivert
    - UiT et «lysende eksempel» med 5 % iflg. KDs rapport
- For lite kjent blant forskerne
  - de vet ikke om løsningen
  - de vet ikke hvor enkel den er
  - de tror de må besørge klareringen av rettigheter med forlagene
  - de tror ikke forleggerne tillater slikt
- Ingen tvangsmiddel som overfor studenter
  - og mange institusjoner har ikke policyer
  - kun et par har finansielle incentiver med fordeling i forhold til egenarkivering

Behovet

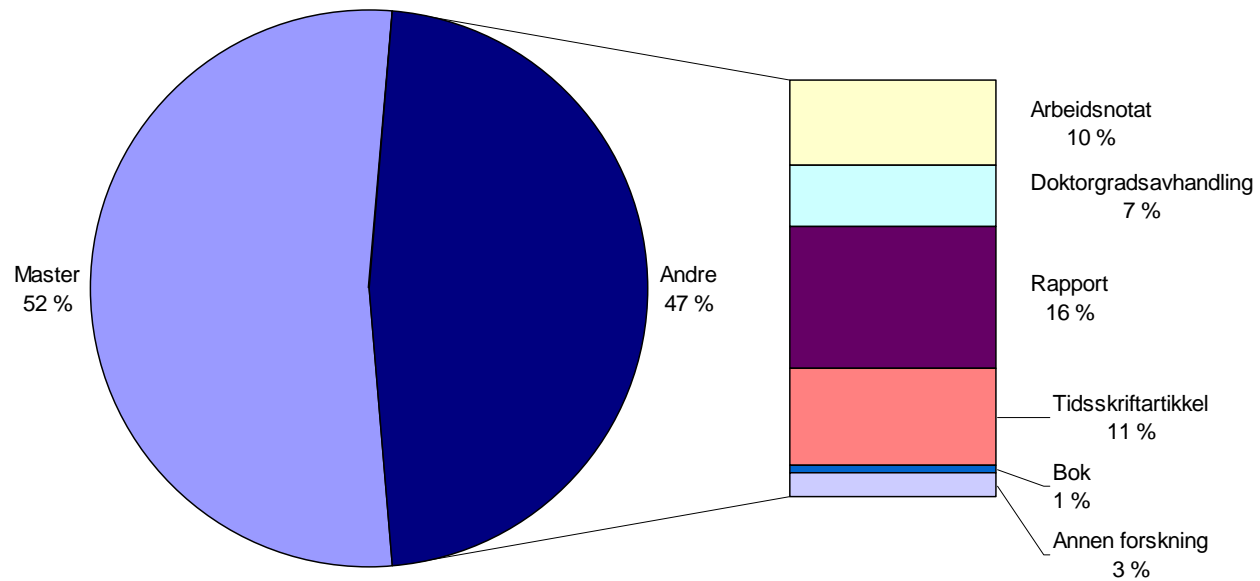
- Viktig å synliggjøre forskningen
  - artiklene svært viktig å få med
- Behov for å etterleve krav
  - stadig flere som finansierer forskning krever egenarkivering
    - Forskningsrådet
    - EU FP7 ca 20 % har "special clause 39" – krav om OA (100 % i FP8?)
    - NIH – amerikansk lov
    - Wellcome Trust
  - vi må regne med stadig tøffere oppfølging av at man etterlever kravene
    - «svartelisting» mht. nye midler
    - krav om tilbakebetaling
  - policykrav fra KD
    - rapportering og oppfølging mht. OA
- FRIDA (eller hva fremtidens navn blir) den eneste tenkelige løsningen!
  - Må markedsføres av flere til flere

OA i Norge i tall - vitenarkiver

- 41 arkiver som dekker drøyt 50 institusjoner
  - Noen arkiver er flerinstitusjonelle, for eksempel HeRA
  - Nesten alle statlige UH-institusjoner har vitenarkiv
  - Noen private UH-institusjoner har
  - Noen forskningsinstitutter har
- 33 000 dokumenter i fulltekst

NORAs innhold

OA i Norge i tall - tidsskrifter

- Per i dag, iflg. NORAs oversikt
- 25 OA-tidsskrifter
  - 5 som ikke er «godkjent» og ikke gir publiseringspoeng
  - 20 som er godkjent på nivå 1
  - Noen nystartede, men mange er gamle papirtidsskrifter som har gått over til OA
    - ingen kommersielle tidsskrifter
- Flere tidsskrifter er «underveis» til OA
- 4 institusjoner har etablert publiseringstjenester
  - UiO, UiB, NTNU og UiT
  - Tar sikte på å effektivisere den institusjonelle publiseringen
- http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/index.php/Open_Access-tidsskrifter

Spredning

- NORA høster metadata og fulltekst og gjør tilgjengelig
  - i egen søketjeneste <http://www.ub.uio.no/nora/topic.html>
  - til andre informasjonstjenester
    - DRIVER (under arbeid) – europeisk prosjekt
      - vil være basis for å oppfylle FP7-kravene
    - BIBSYS Ask (beta-versjon)
    - DEEP (europeisk tjeneste for elektroniske doktoravhandlinger)
      - <http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>
    - <http://worldwidescience.org/>
  - fra alle norske vitenarkiver og noen OA-tidsskrifter
  - poenget er å sørge for at informasjonen er i de verktøyene brukeren benytter
    - ingen bruker sitter på terskelen til vårt vitenarkiv og er spent på hva vi har lagt ut i dag ...
- Google selvfølgelig viktig!
- Vitenskap kan også høstes av Google Scholar
  - I motsetning til institusjonens generelle websider

Munin 23. mai

Hvor kommer de fra?

Referring Link	
▼ 59	No referring link
▼ 36	www.google.no
▼ 30	www.ub.uit.no
▼ 23	www.google.com
▼ 23	munin.uit.no
▼ 22	www2.uit.no
▼ 11	ask.bibsys.no
▼ 10	scholar.google.no
▼ 8	scholar.google.com
▼ 5	www.kvasir.no
▼ 4	www.dart-europe.eu
▼ 3	www.google.ca
▼ 3	www.google.es
▼ 3	www.ub.uio.no
▼ 2	search.babylon.com
▼ 2	www.google.co.ma
▼ 1	www.google.se
▼ 1	www.google.com.gh
▼ 1	www.google.com.co
▼ 1	www.google.com.au

Pages (3): [[1] 2 3]

Country | State/Region | City | ISP

Num	Perc.	Country Name
▼ 406	81.20%	Norway
▼ 17	3.40%	
▼ 11	2.20%	United States
▼ 7	1.40%	Spain
▼ 6	1.20%	Ghana
▼ 6	1.20%	Iraq
▼ 5	1.00%	Australia
▼ 5	1.00%	Morocco
▼ 4	0.80%	Canada
▼ 4	0.80%	Russian Federation
▼ 3	0.60%	Vietnam
▼ 3	0.60%	Saudi Arabia
▼ 3	0.60%	France
▼ 3	0.60%	Sweden
▼ 2	0.40%	Hungary
▼ 1	0.20%	China
▼ 1	0.20%	Colombia
▼ 1	0.20%	Turkey
▼ 1	0.20%	Mexico
▼ 1	0.20%	Japan
▼ 1	0.20%	Yemen
▼ 1	0.20%	Israel
▼ 1	0.20%	Romania
▼ 1	0.20%	Greece
▼ 1	0.20%	India
▼ 1	0.20%	United Kingdom
▼ 1	0.20%	Denmark
▼ 1	0.20%	Jordan
▼ 1	0.20%	Chile
▼ 1	0.20%	Italy

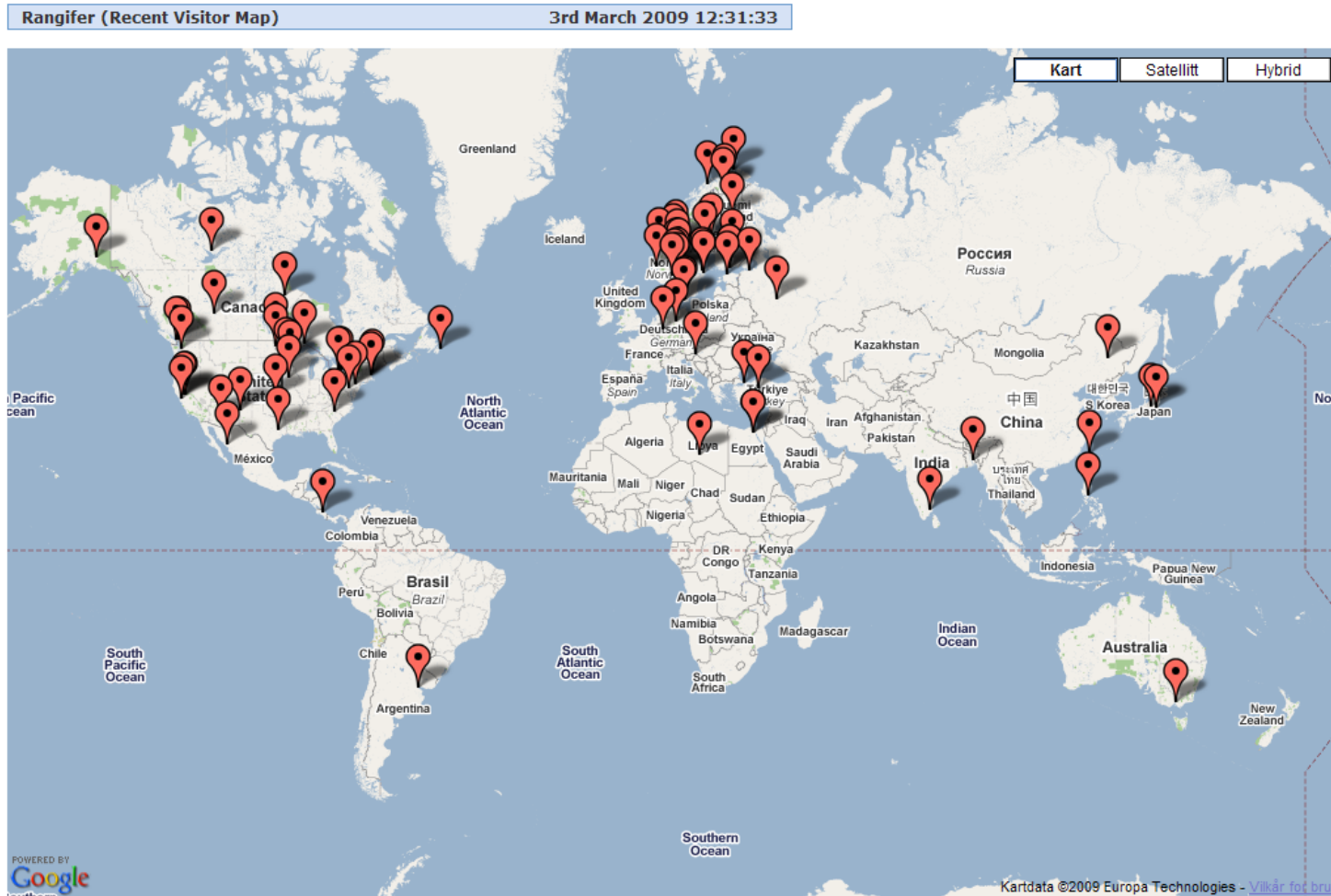
Spredning av OA-tidsskrifter

- DOAJ (Directory of Open Access Journals)
  - oversikt over tidsskrifter
  - kan legge inn metadata på artikkelnivå
    - disse høstes av ulike bibliotekstjenester
  - har avtale med det nederlandske nasjonalbibliotek om langtidsbevaring
    - gjelder kun tidsskrifter som leverer metadata på artikkelnivå

Reindrifsforskning når verden!

- Rangifer

Mer informasjon?

Jan Erik Frantsvåg jan.e.frantsvag@uit.no 77 64 49 50

Leif Longva leif.longva@uit.no 77 64 62 55

NORA www.openaccess.no

NORA-søk

<http://www.ub.uio.no/nora/topic.html?siteLanguage=nor>